

СТОРІНКА НАШИХ ПАРТНЕРІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «КРОК ЗА КРОКОМ»

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей — усі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин і суспільства в цілому. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхні проблеми. Так уважають фахівці Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».

ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ «ШКОЛА-СІМ'Я»

Н. Софій, Ю. Найда,
Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

Неможливо, щоб сім'я хотіла передати школі таку важливу задачу, як освіта своєї дитини... тому школи та батьки повинні спілкуватись один з одним і працювати разом на благо дітей.

Лоріс Малагуцци

Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та ємоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами та мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати й толерантно ставитись до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги.

Інклюзивні підходи також корисні для сім'ї. У цьому випадку родини дітей з особливими освітніми потребами можуть одержувати підтримку з боку інших батьків, вони краще розуміють, у чому розвиток їхніх дітей є типовим і в чому відмінним, а також беруть більш активну участь у процесі навчання й виховання дітей. Учителі інклюзивних класів глибше розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей, а також ефективніше співпрацюють з батьками та фахівцями (спеціалістами з лікувальної фізкультури, логопедами, соціальними працівниками та ін.). Інклюзивна система освіти є також корисною із суспільної точки зору, оскільки завдяки спільному навчанню діти з малку вчаться розуміти й толерантно ставитись до людських відмінностей.

Переваги інклюзивних підходів для дітей, родин і педагогів

Переваги для дітей з особливими освітніми потребами:

- Завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей.
- Ровесники відіграють роль моделей для дітей з особливими освітніми потребами.
- Оволодіння новими вміннями та навичками відбувається функціонально.
- Навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей.
- У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими однолітками й участі у громадському житті.

Переваги для інших дітей:

- Учаться природно сприймати й толерантно ставитись до людських відмінностей.
- Налагоджують і підтримують дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них.
- Навчаються співробітництву.
- Навчаються поводитись нестандартним чином, бути винахідливими, а також співчувати іншим.

Переваги для сімей:

- Батьки отримують інформацію про типовий і відмінний розвиток дітей.
- Сім'ї одержують підтримку з боку інших батьків.
- Батьки беруть активну участь у визначенні навчальних цілей і завдань для дітей.
- Усі батьки стають частиною шкільної спільноти.

Переваги для вчителів та інших фахівців:

- Учителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів.
- Учителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що дає їм змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності.
- Спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також учатися дивитись на ситуацію очима малят.

Інклюзивні школи: користь для сімей

Залучення батьків було й залишається ключовою ідеєю в роботі дошкільних навчальних закладів освіти, спеціальних дошкільних навчальних закладів освіти та тих загальноосвітніх навчальних закладів, які реалізують інклюзивну модель освіти.

Батьки завжди є бажаними учасниками в навчальній програмі, в якій бере

участь їхня дитина. В інклюзивних школах педагоги створюють психологічну атмосферу, в якій сім'ї вважаються партнерами в освіті, де заохочується їхня участь у шкільному житті через діяльність, що відповідає їхнім потребам і можливостям. До батьків ставляться як до учасників процесу, які хочуть і можуть зробити свій внесок у шкільне життя.

Інклюзивні школи корисні для сімей, що мають дитину з особливими освітніми потребами, оскільки головне питання, яке стоїть перед цими школами, — створення найкращих умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, а не питання, чи може учень навчатись у школі. Педагоги інклюзивних шкіл усвідомлюють унікальну природу сімей та важку соціальну систему, невід'ємною частиною якої вони є. Сім'ї обирають інклюзивні школи для того, щоб їхні діти могли розширити коло свого спілкування зі здоровими однолітками, а також отримати можливість спілкуватися з іншими батьками та вчителями. Педагоги таких шкіл поважають зусилля сімей у вихованні дитини з особливими освітніми потребами та розробляють механізми ефективної співпраці між сім'єю та школою.

Сім'я — це унікальна соціальна система, яка тісно пов'язана із соціальною системою суспільства. Традиційно участь батьків відбувалась у різних формах (добровільна робота у класі, участь у батьківських зборах, спілкування з учителями по телефону, допомога в залученні додаткових джерел фінансування та проведені заходів, участь у консультивативних радах).

Чому інклюзивні школи?

Педагоги в інклюзивних школах поважають зусилля родини у вихованні дитини з особливими освітніми потребами та розробляють механізми ефективного співробітництва сім'ї та школи. Успіх інклюзивної освіти базується на здатності громади осмислено й раціонально залучати та сприяти взаємодії всіх її членів, включаючи родини дітей з особливими освітніми потребами.

Родини обирають інклюзивну освіту з багатьох причин, але головним чином вони сподіваються на більш широкі можливості спілкування своїх дітей з їхніми однолітками та доступ до шкільної громади.

Зазвичай цілі родини такі:

- Більше можливостей для того, щоби перейняти адекватні приклади для наслідування.
- Більше можливостей розвивати базові навички, наприклад, комунікативні.
- Більше можливостей установити дружні та інші суспільні стосунки з однолітками.
- Можливість доступу до основної програми навчання.
- Доступ до різноманітних засобів викладання.

Практика, орієнтована на сім'ю

Бачення роботи з акцентом на роль сім'ї є новим напрямом у сфері загальної освіти. Практика, зорієнтована на сім'ю, докорінно відрізняється від моделі традиційного втручання, при якій спеціалісти вважаються експертами, які визнають і здійснюють втручання без внеску та участі батьків. Ця практика виникла із течій, які визнають права членів родини як отримувачів послуг, а також резуль-

татів досліджень, які встановили різноманітність типів впливу на розвиток дитини та позитивний вплив роботи із сім'ями на їх компетентність і самостійність. Вона не визначається як певний набір форм і процедур, а вимагає бажання дотримуватися цінностей, пов'язаних із поважним ставленням до сімей та співпраці з ними.

Практика, орієнтована на сім'ю, заснована на переконаннях і цінностях, які:

- визнають важливість сімейної системи для розвитку дитини;
- поважають членів сімей як людей, які приймають рішення, що стосуються навчання та догляду за дітьми в перші роки навчання й надалі;
- надають родинам допомогу в розвитку та вихованні дітей.

Цінності та принципи цієї практики можуть використовуватись фахівцями при взаємодії з окремими сім'ями.

Відомий учений МакБрайд пропонує три принципи, що є рушійною силою практики, зорієнтованої на сім'ю. Вони в рівному ступені можуть застосовуватись у різних медичних, соціальних або освітніх установах.

Принципи практики, зорієнтованої на сім'ю:

- 1. Необхідність уважати родину основним одержувачем послуг.** Перша цінність практики, зорієнтованої на родину, полягає в тому, що вона визнає вплив, який дитина може робити на всю систему родини, а також вплив родини на розвиток дитини. Суть цього принципу полягає в тому, що послуги повинні враховувати потреби всіх членів родини, які займаються вихованням дитини та доглядом за нею.
- 2. Підтримка та поважання рішень, прийнятих родиною.** Другий принцип визнає важливість родини та пропонує фахівцям розглядати її членів як найважливіших учасників освітньої команди й основних людей, які відповідають за прийняття рішень щодо практики, яка впливає на освіту їхньої дитини й турботу про неї.
- 3. Надання гнучких, відчутних всеосяжних послуг, покликаних поліпшити функціонування дитини та родини.** Цей принцип розкриває необхідність поважати культуру та розмаїтість родин, допомагати їм у мобілізації своїх неформальних ресурсів (друзів, мешканців свого району) для задоволення потреб усіх членів родини, забезпечувати доступ до офіційних суспільних послуг (медичних, соціальних і громадських, таких як бібліотеки та місця для відпочинку), а також їхню координацію.

Методи роботи з батьками

В інклюзивних школах учителі розробляють механізми ефективного партнерства школи та родини, які зв'язують школу та родину, і, у результаті, допомагають усім дітям краще вчитись і досягти успіху. Працівники інклюзивних шкіл співпрацюють з усіма родинами та використовують методи роботи, які дозволяють усім родинам приймати участь у житті школи. До таких методів можна віднести:

- Підтримку інституту родини у шкільному середовищі.
- Посередництво між родинами та різними соціальними установами.
- Надання родинам інформації для можливості усвідомленого вибору.
- Використання лексики, вільної від професійного жаргону та зрозумілої батькам.

- Допомогу під час підїзду родин до місця проведення шкільних заходів.
- Проведення заходів і зборів недалеко від місця знаходження школи або проживання родини.
- Альтернативні варіанти роботи з дитиною.
- Організацію заходів, при якій діти не відділені від батьків під час їх проведення.
- Проведення заходів, зорієнтованих на інтереси та потреби батьків.
- Зустріч із батьками у зручний для них час, наприклад, увечері, у вихідні дні або зранку.

Педагоги інклюзивних шкіл підтримують бажання родин долучитись до життя школи та громади. Учителі поважають різноманітність способів, які родина обирає для участі в житті школи, вони цінують такий вибір і співпрацюють з батьками з метою допомогти їм усвідомити важливість ролі, яку вони можуть відіграти у традиційних шкільних заходах.

Способи участі сімей у шкільному житті

М. Епштейн, який є провідним дослідником із питань співпраці родини та школи, у своїй праці, що була опублікована в 1995 році, визначає шість способів участі родин у шкільному житті.

- **Виховання дітей:** батьки можуть створити вдома відповідні умови для навчання.
- **Комуникація:** батьки можуть забезпечити зв'язок дому зі школою у відповідь на зв'язок школи з домом (у формі листівок, об'яв, інформаційних бюлетенів, консультацій та заходів), досягаючи двостороннього зв'язку для взаємодії та обміну інформацією.
- **Волонтерська діяльність:** батьки можуть присвячувати свій вільний час і ділитися своїми вміннями та знаннями як під час навчального процесу, так і в позашкільний час.
- **Навчання вдома:** батьки можуть допомагати своїм дітям готовувати до машнє завдання, брати участь у визначені навчальних задач і сприяти засвоєнню знань, отриманих у школі.
- **Прийняття рішень:** батьки можуть брати участь у роботі шкільної ради, інших органів управління/самоуправління школою, батьківських громадських організацій.
- **Взаємодія з громадою:** батьки можуть отримати доступ до громадських ресурсів і послуг, які були б корисні для дітей та батьків.

Кожний вид залучення батьків по-своєму цінний і має важливе значення для успішного навчання дітей. Інклюзивні школи дійсно корисні для дітей та їхніх родин. Учителі інклюзивних шкіл визнають унікальність внескуожної родини та налагоджують взаємодію, що зміцнює зв'язок школи та родини. Це, у кінцевому результаті, призводить до зростання ролі родини у відстоюванні прав дітей з особливими освітніми потребами на інклюзивну освіту, поширення цієї освітньої моделі серед закладів освіти.